

HÜKÜMET POLİTİKALARINDA KÜLTÜR VE SANAT EĞİTİMİ (1938-1950)*

Alev ÇAKMAKOĞLU KURU

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, alevkuru(at)gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0002-3160

Ekin KAKAN

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, ekinkakan1(at)gmail.com, ORCID: 0000-0002-4272-0757

Kuru, Alev ve Kakan, Ekin. "Hükümet Politikalarında Eğitim, Kültür ve Sanat (1938-1950)". idil, 75 (2020 Kasım): s. 1670-1678. doi: 10.7816/idil-09-75-04

ÖZ

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı beraberinde toplumsal bir değişimi getirmiş; hükümetlerin eliyle ekonomi, iktisat, iç ve dış politika gibi yönetim unsurlarının yanı sıra eğitim ve sanat gibi alanlar da değişimden etkilenmiştir. Halkın sürece uyum sağlamasında hükümetlerin politikalarının ve uygulamaya dönük çalışmalarının önemli ölçüde katkı sağladığı söylenebilir. Tek partili siyasal sistem olarak adlandırılan 1923-1945 yılları arasında eğitim sistemini geliştirmek, sanatı ve sanatçıyı desteklemek için birçok yeni kurumun açıldığı bilinmektedir. Ayrıca çeşitli müzeler, Türk Ocakları ve Halkevleri, sergilere ev sahipliği de yapmıştır. 1946 genel seçimiyle, çok partili siyasal sisteme geçiş süreci yaşanmıştır. 1950 genel seçimlerinin ardından, resmi olarak çok partili siyasal yaşama geçilmiştir. 1950 iktidarı döneminde, iktisat politikaları öne çıkmış ve 2. Dünya Savaşı'na girmese bile Türkiye bu savaşın olumsuz etkilerini, özellikle de ekonomi alanında hissetmiştir. Sürecin beraberinde farklı eğitim ve kültür politikalarını da getirdiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda 1938'den 1950'ye kadar geçen süreçte hükümetlerin eğitim, kültür ve sanat politikalarını ele almak makalenin amacını taşıyan çalışmada; 1938-1950 yılları Türkiye'sine değinilmiş, konuyu özetlemek için 1923-1950 senelerinde gerçekleşen olaylara zaman dizinlerinde yer verilmiş, 1923-1950 genel seçimleri ve 1938-1950 yılları arasında görev alan hükümetlere ilişkin bilgiler tablolarla görselleştirilmiştir. Sonuçta 10-19. Cumhuriyet Hükümetlerinin programları özellikle kültür ve sanat eğitimi açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi (1938-1950), hükümet politikaları, kültür, sanat eğitimi

Makale Bilgisi:

Geliş: 1 Ağustos 2020

Düzeltilme: 12 Ekim 2020

Kabul: 20 Ekim 2020

© 2020 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

* Bu makale Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalında devam eden doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Eğitim, bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinde; öğrencilerin hem kendi kültürleri hem de evrensel kültürler konusunda bilgi sahibi olmalarında çeşitli roller üstlenmektedir. Oktay (1997: 150) ve Hançerlioğlu (2001: 79) eğitimi; bireylerin yaşamlarını sürdürebilmelerine, toplumsal amaçlara hizmet edebilmelerine, bireysel değişim ve gelişimlerini sağlayabilmelerine yarayan bir araç olarak kabul etmektedir. Eğitimin bireylerin becerilerini geliştirmek, kendilerini doğru ifade etmelerini sağlamak, topluma uyumlu şekilde yaşayabilmelerine olanak vermek gibi kazanımları vardır (Başaran, 1994: 75). Eğitimin, en kısa vadede gerçekleştirdiği kazanımlardan bir tanesi de bireyleri sosyal hayat ve iş hayatının sorumluluklarına hazırlamak; onları mesleklerinde yetkin kişiler olarak yetiştirmektir (Baltacıoğlu, 1933: 158). Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte eğitim, kültür ve sanat alanlarında çeşitli yenilikler yapılmıştır. Hükümet politikaları kapsamında sanatsal faaliyetlerin ülkenin her yerine taşınmasıyla halkın sanatla buluşturulması, Cumhuriyet'in gereksinimi olarak görülmüştür. Ayrıca çağdaş kültürü halka yayma yolunun da genel eğitimin yayılmasına bağlı olduğu ifade edilebilir. 1921'de henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken, Maarif Vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından Maarif Kongresi düzenlenmiştir. Ankara'da öğretmenleri bir araya getiren 1. Maarif Kongresinde, maarif bütçesi de oluşturulmuştur (Dölen, 2009: 516). Yapılan bu faaliyetler, henüz devam eden savaşa rağmen sürdürülen ve geliştirilmeye çalışılan Türk eğitim anlayışının, tüm zorluklara rağmen ilerletilmek istendiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Cumhuriyet döneminde Maarif Vekaleti, yeni bir kurum olmasına rağmen sanat eğitimine önem vermiştir. Bu anlamda sanat eğitimi Özsoy'a göre (2003: 186); köklü geçmişle dikkat çeken ve birden fazla disiplini içerisinde barındıran zengin bir alan şeklinde tanımlanmaktadır. Görsel sanatlar desen, resim, heykel, mimari ve film gibi birçok disiplini kapsamaktadır. Sanatta çeşitli nüansların algılanabilmesi için eğitsel hedeflerin tanınması ve bilinçli kullanılması gerekmektedir. Sanat eğitimi, çeşitli kazanımları içerisinde barındıran bir alan olarak hem bireyin hem de toplumun gelişmesinde önemli roller üstlenebilmektedir. Toplumsal gelişme, beraberinde ülkenin kalkınmasını getirmektedir. Erken Cumhuriyet Dönemi hükümetlerinin, sanat eğitimine Türkiye için bir gereklilik olduğu düşüncesiyle, politikalarında ağırlık verdikleri söylenebilir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacını, 1938'ten 1950'ye hükümet kuran siyasi partilerin programlarında kültür ve sanat eğitimi konularının ne şekilde ele alındığını incelemek oluşturmaktadır. Makale 1938'ten 1950'ye görev alan Cumhuriyet Hükümetlerinin programlarına kültür ve sanat eğitimi konularının yansımalarını ortaya koymak açısından önemlidir. Ayrıca Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte girilen toplumsal değişimin, sanat eğitimini nasıl etkilediğini açıklamak açısından da önem taşımaktadır.

Yöntem

Hükümet politikalarında ekonomi, iktisat, sanayi, tarım, eğitim ve kültür gibi politikara değinilmektedir. Bu programlarda özel olarak sanat eğitimi veya sanat politikaları ayrı bir başlıkta yer almamaktadır. Eğitim politikaları içerisinde sanat eğitimi; kültür politikaları içerisinde ise sanat konularına değinilmektedir. Bu nedenle makalenin başlığında kültür ve sanat eğitimi ifadeleri yer almaktadır. Bu durum sanatın kültürün bir parçası olduğu; sanat eğitiminin de eğitimin bir parçası olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Kültür ve sanat; eğitim ve sanat eğitimi birbirini tamamlayan ve var eden kelimeler olarak değerlendirilebilir. Konusu "Hükümet Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (1938-1950)" olan bu nitel çalışma, tarama modelindedir. 1938-1950 yılları arasında hükümet kurmuş dokuz siyasi iktidarın, ilgili alanlardaki politikalarını incelemesi yönüyle, tarihsel bir araştırma olarak da değerlendirilebilir. Çalışmanın evrenini Cumhuriyet hükümetlerin politikaları ve genel vizyonları; örneklemine ise 1938-1950 yılları arasında görev almış 10-19. Cumhuriyet Hükümetlerin kültür ve sanat eğitimi politikaları oluşturmaktadır. Çalışmanın veri toplama araçları, ilgili kitaplar, tezler, makaleler, hükümet programları ve tutanaklardır. Veri toplama araçlarından yola çıkılarak verilerin analizleri, kaynaklardan yapılan dolaylı alıntılarla desteklenmiş, elde edilen veriler tarihsel olarak sıralanmış ve sonuçta bir değerlendirmeye gidilmiştir.

1923-1938 Eğitim ve Kültür/Sanat Ortamı

Erken Cumhuriyet Döneminde sanat, bir medeniyet göstergesi olarak kabul edilmiş dolayısıyla hükümetler de sanat eğitimi politikaları üzerinde durmuşlardır (Yaman, 2012: 45). Sanat eğitimine verilen bu önemin, 1912'de Osmanlı Devlet-i Aliyye'si döneminde kurulan Türk Ocakları'ndan gelen bir alışkanlık olduğu söylenebilir. Türk Ocakları'nın temeli, Türk Derneği sonrasında, Türk Ocağı Derneği ve Türk Yurdu Derneği ile atılmıştır. Bahsi geçen dernekler bir çatı altında birleşerek "Türk Ocağı" kurulmuştur. Çeşitli kuruluşlar ve mecmualar aracılığıyla

Türkçülük hareketlerinin yayılmasını sağlayan bir diğer dernek ise Selanik'te faaliyet gösteren "Genç Kalemler Mecmuasıdır" (Çobanoğlu, 2009: 1001-1002). Latin alfabesinin kabulünden bir sene sonra 1929'da Millet Mektepleri, vatandaşlara okuma yazma öğretmek amacıyla açılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Millet Mekteplerinde başöğretmen sıfatıyla dersler vermiştir. 1923-1934 eğitim öğretim yılında nüfusun yalnızca %10'unun okuryazarken, Türk Ocakları ve Millet Mektepleriyle bu oranın arttığı belirtilmektedir (Demirtaş, 2008: 2). 10 Nisan 1931'de kapatılan Türk Ocakları, Türk Tarih Kurumu ve Halkevleri gibi kurumların açılmasında rol oynamıştır. 1931'den sonra Türk Ocakları'nın hamiliğini, Halkevleri üstlenmiştir (Gök, 2011: 84). Halkevleri, devlet politikalarını gerçekleştirmek için sanatsal etkinlikler yapmış ve sergiler düzenlemiştir. Sergilenen eserlerin, devlet ve bankalar tarafından satın alınması ve yarışmalar düzenlenmesi Atatürk tarafından da desteklenmiştir (Erbay, 2007: 89). Sonuçta 1923'ten 1938'e kadar Erken Cumhuriyet Döneminde toplumun tüm kesimlerinin eğitilmiş olmasına özen gösterilmiştir. Siyaset anlayışı, kültür ve eğitim odaklı olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında izlenen eğitim ağırlıklı politikaların uygulanmasında, Türk Ocakları, Halkevleri ve Maarif Vekâlet gibi kurum ve kuruluşların etkili olduğu söylenebilir.

1923-1938 ZAMAN DİZİNİ SEÇKİSİ	
1921-1926	→ Heyet-i İlmiye Toplantıları Düzenlendi
13 Ekim 1923	→ Türkiye'nin Yeni Başkenti Ankara Oldu
29 Ekim 1923	→ Cumhuriyet İlan Edildi
03 Mart 1924	→ Hilâfet Kaldırıldı
20 Nisan 1924	→ Yeni Anayasaya Geçildi
03 Mart 1924	→ Tevhid-i Tedrisat (Öğrenim Birliği) Kabul Edildi
1924-1960	→ Eğitim Sistemini Değerlendirmek Üzere Yabancı Uzmanlar Türkiye'ye Davet Edildi ve Raporlar Oluşturuldu
12 Eylül 1926	→ Resmi Sergi Yönetmeliği İlan Edildi
12 Eylül 1926	→ İstanbul'da Düzenlenen Sanayi-i Nefise Sergilerinin Ankara'da da Açılmasına Karar Verildi
1926	→ Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Açıldı
24 Mayıs 1928	→ Uluslararası Rakamlar Kabul Edildi
03 Kasım 1928	→ Latin Alfabesi Kabul Edildi
18 Temmuz 1930	→ Ankara Etnografya Müzesi Kuruldu
15 Nisan 1931	→ Türk Tarih Kurumu Faaliyetlerine Başladı
19 Şubat 1932	→ Halkevleri Faaliyetlerine Başladı
12 Temmuz 1932	→ Türk Dili Kurumu Faaliyetlerine Başladı
1932	→ Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Şubesi Açıldı
1932-1937	→ 1. ve 2. Türk Tarih Kongreleri Düzenlendi
1933-1937	→ İnkılap Sergileri Düzenlendi
1933	→ Üniversite Reformu Gerçekleştirildi
26 Haziran 1934	→ Soyadı Kanunu Yürürlüğe Girdi
05 Aralık 1934	→ Türk Kadınına Seçilme Hakkı Verildi
1935	→ Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Açıldı
20 Eylül 1937	→ İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Kuruldu

Kaynak: (URL 1, 2020).

1938-1950 Eğitim ve Kültür/Sanat Ortamı

Temelleri 1923-1938 tarihleri arasında atılan ve 17 Nisan 1940'ta faaliyete geçen Köy Enstitülerinde verilen resim dersleri, Halkevlerinin kültür dersleri grubunda da yer almıştır (Gök, 2011: 120, 124). Toplumu bir araya getiren önemli olgulardan bir tanesi olan kültür, sanatı da kapsamaktadır. Köy Enstitülerinde ve Halkevlerinde yürütülen resim ve iş derslerinin de kültürlenmeye katkı sağladığı söylenebilir. Köy Enstitülerinde yıpranan kitaplar resim-iş derslerinde onarılmakta, her ay okunan kitaplar ve sayıları Köy Enstitüleri dergilerinde yayımlanmaktadır (Başaran, 1994: 35). Enstitülere öğretim elemanı ve müfettiş yetiştirmek amacıyla kurulan Yüksek Köy Enstitülerinde, sanat ve uygarlık dersleri Malik Aksel tarafından yürütülmüştür (Özkucur, 1990: 78, 120-121). Tek partili dönemde, Türk Ocakları ve Halkevleri vasıtasıyla pek çok kültür faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle tek partili siyasal hayat sona ermiştir. 1946'ya kadar çok partili siyasal hayata geçiş denemeleri

yaşanmış olsa da başarılı olunamamıştır. 1950’de Demokrat Partinin genel seçimleri kazanmasıyla, Cumhuriyet Halk Partisi muhalefet olarak mecliste temsil hakkı almıştır. Demokrat Parti iktidarı kültür ve sanat eğitimi politikalarına yerine, iktisat politikalarına ağırlık vermiştir. 1950’de yayımlanan 19. Cumhuriyet Hükümeti programında da Demokrat Parti iktidarını Cumhuriyet Halk Partisi’nden farklı kılan özelliğin, ziraat politikalarına verilecek ağırlık olduğu ifade edilmektedir (TBMM Tutanak Dergisi, 1950). Demokrat Parti döneminde, Köy Enstitülerinin kapatılması gündeme gelmiştir. Ayrıca 1950’lerin hem dünya hem de Türkiye açısından ekonomik, sosyal ve kültüren değişimleri getirdiği belirtilmektedir. Bu yıllarda Ankara’da özel bir galerinin bulunmuyor oluşu, sanatı ve sanatçıyı olumsuz bir yönde etkilemiş ve sergiler galeri dışındaki mekânlarda açılmıştır. Sanatın ulusallığı, yerelliği ve evrenselliği hakkında yapılan tartışmalar ise milli sanat oluşturma yönünde çabaların tekrar devam etmesine ön ayak olmuştur (Yaman, 2012: 64, 68). Özetle 1938-1950 yılları arasında, 1940’ta Köy Enstitüleri kurulmuş, 1946’dan sonra çok partili hayata geçiş dönemi yaşanmış ve 1950’de çok partili siyasal sisteme geçilmiştir. Yine bu dönemde de Cumhuriyet’in görgüsü hâlini alan sanatsal faaliyetler, sergiler vd. devam ettirilmeye çalışılsa da 1923-1938 ve 1938-1950 yılları arasında hükümet politikalarının birbirinden farklı özellikte olduğu düşünülmektedir.

1938-1950 ZAMAN DİZİNİ SEÇKİSİ		
1938-1943	→	Yurt Gezileri ve Sergileri Düzenlendi
1939- 2014	→	Millî Eğitim Şûraları Düzenlendi
1939-Günümüz	→	Devlet Resim ve Heykel Sergileri Düzenlendi
17 Nisan 1940	→	Köy Enstitüleri Kuruldu
1946	→	Çok Partili Döneme Geçiş
1950-Günümüz	→	Çok Partili Dönem

Kaynak: (URL 1, 2020).

1923-1950 Yılları Arasında Gerçekleşen Genel Seçimler

Türkiye’nin 1923 ve 1950 yıllarını kapsayan tarihlerde yapılan seçimler, aşağıda tabloda sunulmuştur.

1923-1950 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞEN GENEL SEÇİMLER	
Tek Partili Dönem Seçimleri	
	1923
	1927
	1931
	1935
	1939
	1943
Çok Partili Döneme Geçiş	
	1946
Çok Partili Dönem	
	1950

Kaynak: (URL 2, 2020).

1923-1950 yılları arasında gerçekleşen genel seçimlerini gösteren tabloya göre 1923, 1927, 1931, 1935, 1939 ve 1943’te yapılan toplamda altı seçimde Cumhuriyet Halk Partisi hükümet kurma görevini üstlenmiştir. Çok partili döneme geçiş olarak da adlandırılan 1946’da yapılan seçimlere, Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti katılmıştır, seçim sonuçlarına göre hükümet kurma yetkisi Cumhuriyet Halk Partisine verilmiştir. 1950’den itibaren çok partili siyasal sistem ile yönetilen Türkiye’de, 1950 seçimlerine Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti katılmış olup, hükümet kurma yetkisi Demokrat Parti’ye verilmiştir. Sonuçta 1923-1950 yılları arasında resmi kayıtlara geçen toplamda sekiz seçim gerçekleşmiştir.

Hükümet Programlarında Kültür ve Sanat Eğitimi (1938-1950)

10. Cumhuriyet Hükümeti (2. Bayar Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (11 Kasım 1938-25 Ocak 1939)

10. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Celâl Bayar tarafından sunulmuştur. 10. Cumhuriyet Hükümeti programında özel olarak kültür veya sanat eğitimi politikalarına değinmemiştir. Ancak önceki hükümetlerin programlarına bağlı kalınacağı belirtilmiş ve Atatürk’ün ölümünden duyulan üzüntü dile getirilmiştir

(Ayrıca bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 1938).

1938-1950 YILLARI ARASINDA GÖREV ALAN HÜKÜMETLER	
Hükümet Numaraları	Görev Süreleri
10. Cumhuriyet Hükümeti	11 Kasım 1938-25 Ocak 1939
11. Cumhuriyet Hükümeti	25 Ocak 1939-03 Nisan 1939
12. Cumhuriyet Hükümeti	03 Nisan 1939-09 Temmuz 1942
13. Cumhuriyet Hükümeti	09 Temmuz 1942-09 Mart 1943
14. Cumhuriyet Hükümeti	09 Mart 1943-07 Ağustos 1946
15. Cumhuriyet Hükümeti	07 Ağustos 1946-10 Eylül 1947
16. Cumhuriyet Hükümeti	10 Eylül 1947-10 Haziran 1948
17. Cumhuriyet Hükümeti	10 Haziran 1948-16 Ocak 1949
18. Cumhuriyet Hükümeti	16 Ocak 1949-22 Mayıs 1950
19. Cumhuriyet Hükümeti	22 Mayıs 1950-09 Mart 1951

Kaynak: (URL 3, 2020).

11. Cumhuriyet Hükümeti (1. Saydam Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (25 Ocak 1939-03 Nisan 1939)

11. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Refik Saydam tarafından sunulmuştur. Hükümet programında, Türkiye'nin ekonomik açıdan kalkınmasının milletin kültür seviyesinin yükseltilmesine bağlı olduğu, öğrencilerin eğitim almaya hazır oldukları yaştan itibaren okullara başlamalarının sağlanacağı; öğrencilerin zeka, yönelim ve uygulama çalışmalarına uygun olup olmadıklarının belirleneceği; Türkiye'nin bilim, sanat, teknik ve pratik alanda ihtiyacı olan elemanların Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından destekleneceği ve iyi yetişmiş öğretmenlere ihtiyaç duydukları söylenmiştir. Mevcut liselerin geliştirilerek, üniversitelere tam anlamıyla hazırlayan kurumlar hâline getirmenin amaçlandığı, Ankara ve İstanbul'da bulunan üniversitelerin ve diğer kurumların gelişmelerinin yakından takip edileceği; hükümetin asıl hedefinin ahlaklı, temiz, fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı, Cumhuriyetin ilke ve inkılaplarına bağlı, vatansever öğrenciler yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Tarih ve dil konusunda yapılan inkılapların ise milli ruhun doğmasına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1939a). 11. Cumhuriyet Hükümeti programında yukarıda bahsedildiği gibi kültür ve sanat eğitimi politikalarına değinilmiştir.

12. Cumhuriyet Hükümeti (2. Saydam Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (03 Nisan 1939-09 Temmuz 1942)

12. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Refik Saydam tarafından sunulmuştur. 12. Cumhuriyet Hükümeti programında, bir önceki program esas alınarak çeşitli konularda Türkiye Cumhuriyeti'ni kalkındırmak için uğraşacakları dile getirilmiştir. Ancak hükümet programında özel olarak kültür ve sanat eğitimi konularına değinilmemiştir (Ayrıca bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, 1939b).

13. Cumhuriyet Hükümeti (1. Saraçoğlu Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (09 Temmuz 1942-09 Mart 1943)

13. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından sunulmuştur. Hükümet programında özel olarak kültür ve sanat eğitimi politikalarına yer verilmese de Cumhuriyetin önemi vurgulanmış ve Türkler için de bu meselenin bir vicdan ve kültür konusu olduğu belirtilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1942).

14. Cumhuriyet Hükümeti (2. Saraçoğlu Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (09 Mart 1943-07 Ağustos 1946)

14. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından sunulmuştur. Hükümet programında, 14. Cumhuriyet Hükümetinin, 13. Cumhuriyet Hükümetinin devamı olduğu aktarılmıştır. 1942'ye göre 1943'te eğitime verilen sermayenin 14,5 milyon lira fazla olduğu, en büyük ilavenin bütçe olarak Maarife yapıldığı söylenmiştir. Eğitimin tüm kademelerinde öğrenci sayısının artmasının yanı sıra Güzel Sanatlar Akademisi, Konservatuvarlar, Teknik Öğretim, Köy Enstitüleri gibi kurumların öğrenci sayılarında da artış görüldüğü; son yıllarda vatandaşların bilgili ve verimli çalışabilmeleri için büyük emekler harcandığı da sözlere eklenmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943).

14. Cumhuriyet Hükümeti programında, eğitime ilişkin planlamalar yapıldığı anlaşılmaktadır. 1. Saraçoğlu Hükümetinin devamı niteliğinde olan 2. Saraçoğlu Hükümeti politikalarında, özel olarak sanat ve kültür politikalarına değinilmemiştir.

15. Cumhuriyet Hükümeti (Peker Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (07 Ağustos 1946-10 Eylül 1947)

15. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Recep Peker tarafından sunulmuştur. Hükümet programında, öğretimin tüm kademelerinde Türk gençliğinin milli duygularının güçlenmesi, Türk ilke ve inkılaplarının benimsenmesi ve Türk tarihinin bilinle öğretilmesi için çalışmaların sürdürüleceği ifade edilmiştir. Köy okulları yapılarak, köy halkının bizzat eğitim sistemine dahil edileceği, köy okulları için gereken malzemelerin temininin yapılacağı, tüm okulsuz köylerin okula kavuşturulacağı, öğretmen yetiştirme konusunda on sene içerisinde açığın kapatılacağı, şehir ve kasabalardaki okul yapımlarında köy okullarının benzer uygulamaların yapılacağı, Köy Enstitüleri mezunu öğretmenleri kendilerinden beklenen hizmeti verecek şekilde milli duygularla yetiştirmeye dikkat edecekleri, enstitülerde bulunan sağlık personelinin sayısının artırılacağını, okul bulunmayan yerlerde öğrencilerin tahsilinin kolaylaştırılacağı, okul merkezlerinde öğrenci yurtlarının artırılacağı, laboratuvarların tamamlanacağı, öğretimin her kademesi için öğretmen ihtiyacının karşılanacağı ve öğretmen okullarının eğitim programlarının günün koşullarına göre yeniden şekillendirileceği, liseleri bitiren ve olgunluk sınavlarına giren öğrencilerin fakülte ve yüksekokullara girmelerini engelleyen kayıt ve sınavların kaldırılacağı, Üniversitelere verilen özerklik konusu hakkındaki gelişmelerin yakından takip edileceği, Ankara'da büyük bir milli kütüphanenin kurulacağı, Devlet Opera ve Tiyatrosu kanun tasarısının düzenleneceği ve Ankara'da bir Devlet Tiyatrosunun inşa edileceği, güzel sanatlar alanında ihtiyaç olan binaların yapılacağını ve yeni kurumların açılacağı, spor faaliyetlerinin destekleneceğini hem eğitim kurumları hem de kulüpler tarafından yetiştirilecek öğrenciler için Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsünün kurulacağı konuları üzerinde durulmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1946). 15. Cumhuriyet Hükümeti programında kültür ve sanat eğitimi konularının detaylı olarak ele alındığı görülmektedir.

16. Cumhuriyet Hükümeti (1. Saka Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (10 Eylül 1947-10 Haziran 1948)

16. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Hasan Saka tarafından sunulmuştur. 16. Cumhuriyet Hükümeti programında kültür ve sanat eğitimi politikalarına değinilmemiştir (Ayrıca bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, 1947).

17. Cumhuriyet Hükümeti (2. Saka Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (10 Haziran 1948-16 Ocak 1949)

17. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Hasan Saka tarafından sunulmuştur. 17. Cumhuriyet Hükümeti programında kültür ve sanat eğitimi politikalarına değinilmemiştir (Ayrıca bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, 1948).

18. Cumhuriyet Hükümeti (Günaltay Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (16 Ocak 1949-22 Mayıs 1950)

18. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Şemsettin Günaltay tarafından sunulmuştur. 18. Cumhuriyet Hükümeti programında kültür ve sanat eğitimi politikalarına değinilmemiştir (Ayrıca bkz. TBMM Tutanak Dergisi, 1949).

19. Cumhuriyet Hükümeti (1. Menderes Hükümeti) Politikalarında Kültür ve Sanat Eğitimi (22 Mayıs 1950-09 Mart 1951)

19. Cumhuriyet Hükümeti programı, dönem Başbakanı Adnan Menderes tarafından sunulmuştur. Hükümet programında, ekonomik açıdan ülkenin ilerlemesine rağmen ahlaki açıdan yozlaşmanın ortaya çıktığı, Milli Eğitim sisteminde de milli karaktere uygun olmayan bilim ve teknik bilginin yayılmış olduğu ifade edilmiştir. Hükümet programında tespit edilen maddeler doğrultusunda milli eğitimde başlayan ahlaki yozlaşmanın önüne geçileceği belirtilmiştir (TBMM Tutanak Dergisi, 1950). Şeklinde hükümet programında eğitim politikasından bahsedilmiş olup, özel olarak kültür ve sanat eğitimi politikalarına değinilmemiştir.

Sonuç

1923'ten günümüze hükümet programları, Türkiye Büyük Millet Meclisinde sunulmakta ve programlarda iktidarların gelecekte başarmayı hedefledikleri olgulara yer verilmektedir. Bazı hükümet politikasında tarım ve sanayi bazılarında ise kültür ve eğitim merkeze alınmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi hükümet politikalarına bakıldığında, Türkiye'nin sanat eğitimi ile kalkınacağına inanıldığı anlaşılmaktadır. 1923'ten 1950'ye hükümetlerden bazıları kültür ve sanat eğitimi

politikalarına yer vermeseler bile çeşitli uygulamalar ile bu alanlara verdikleri önem ve değeri somutlaştırmışlardır. Bu anlamda araştırmaya konu edilen 1938'den 1950'ye kadar geçen sürede, 10-19. Cumhuriyet Hükümetlerinden yalnızca 10, 12, 13, 16, 17 ve 18. Cumhuriyet Hükümetleri kültür ve sanat eğitimi politikalarına hükümet programlarında yer vermemişlerdir. Ancak ilgili hükümetler, kendilerinden önceki hükümetlerin ve Cumhuriyet'in değerlerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını dile getirmişlerdir. Sanat eğitimi, yaygın ve örgün eğitim kurumlarınca da desteklenmiştir. Birçok sergi ve müze açılarak halk, sanatla buluşturulmak istenmiştir. 1938'in ardından, 1940'ta açılan Köy Enstitüleri de toplumsal kalkınmada ve sanat eğitiminde önemli roller üstlenmiştir. Bu yıllarda gerçekleşen 2. Dünya Savaşı, ülkeyi ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir. Cumhuriyet'in ilanından 1950'ye kadar geçen sürede, çok partili hayata geçiş denemeleri yaşanmış ve 1950'de yapılan seçimle Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle resmi olarak çok partili siyasal hayata geçilmiştir. Genel olarak 1923 vizyonu ile 1950 vizyonunun birbirinden farklı olduğu söylenebilir. 1950 sonrasında açılan bazı kurumların kapatılması, bu durumu açıklayabilir. Aktaran Duman'a göre (2011: 61-66); 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti döneminde 1951'de Halkevleri; 1954'te ise Köy Enstitüleri kapatılmıştır. Sanat eğitiminin, tüm sosyo-kültürel olgularla iş birliği yapması gerekmektedir. Eğitim ile toplumun tüm fertlerinin beklentileri karşılanabilir. Sanat eğitimi de politik, güncel ve bilimsel değişimlere göre gözden geçirilir ise bu beklentilerin karşılanması daha da kolaylaşır (San, 1993: 652). Toplumun kalkınması yolunun, sanat eğitiminden geçtiği düşünülmektedir. Hükümetlerin kültür ve sanat eğitimine katkı sağlayarak politikalarını bu yönde geliştirebilmeleri sağlanırsa toplumsal ve bireysel kalkınmanın sağlıklı ve olumlu bir şekilde gerçekleşeceği söylenebilir.

Kaynaklar

- Baltacıoğlu, İsmail, Hakkı. Tarih ve Terbiye. İstanbul: Suhulet Kitabevi, 1933.
- Başaran, Ethem. Eğitime Giriş. Ankara: Kadioğlu Kitabevi, 1994.
- Çobanoğlu, Özkul. Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü: Atatürk Dönemi (1920-1938). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2009.
- Demirtaş, Bahattin. "Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler". *Gazi Akademik Bakış* (2): 155-176, 2008.
- Dölen, Emre. Türkiye Üniversite Tarihi Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2009.
- Duman, Ruşen. "Demokrat Parti Döneminde (1950-1960) Sosyal Bilgiler Eğitimi". Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.
- Erbay, Mutlu. "Sanatın Politikadaki İzleri". *Artist Modern Dergisi*, (9): 72-74, 2007.
- Gök, Veli, Hacı. "Atatürk ve İnönü Dönemi Kültür Politikaları". Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Hañçerliođlu, Orhan. Toplum Bilim Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2011.
- Oktay, Ayla. Eğitimde Kitle İletişim Araçları, Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim. İstanbul: Cem Yayınevi, 1997.
- Özkucur, Abdullah. Hasanođlan Yüksek Köy Enstitüsü. Ankara: Selvi Yayınevi, 1990.
- Özsoy, Vedat. Görsel Sanatlar Eğitimi, Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. Ankara: Gündüz Yayıncılık, 2003.
- San, İnci. "Evrin İçinde Sanat Eğitimi Politikaları". Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesinin 10. Kuruluş Yıldönümü Toplantısında Sunulan Panel Konuşması, 1993.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 5, Cilt 27, Birleşim 5, 16 Kasım 1938 Çarşamba.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 8, Cilt 15, Birleşim 36, 24 Ocak 1949 Pazartesi.
- TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt 1, Olağanüstü Toplantı Birleşim 3, 29 Mayıs 1950 Pazartesi.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 29, İnikat 28, 27 Ocak 1939 Cuma.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, Cilt 1, İçtima Fevkalade İnikat 2, 10 Nisan 1939 Pazartesi.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 6, Cilt 27, İnikat 77, 05 Ağustos 1942 Çarşamba.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 7, Cilt 1, Birleşim 3, 17 Mart 1943 Çarşamba.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, Cilt 1, İnikat 3, 14 Ağustos 1946 Çarşamba.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, Cilt 12, Birleşim 73, 18 Haziran 1948 Cuma.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, Cilt 6, Birleşim 85, 13.10.1947 Pazartesi.

URL 1 "1923-1938 Zaman Dizini Seçkisi ve 1938-1950 Zaman Dizini Seçkisi". Erişim Tarihi: 01 Eylül 2020. <http://gazi.edu.tr/>; <https://www.ankara.edu.tr/>; <http://www.meb.gov.tr/ataaturk/hayati/kronoloji>; <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/kronoloji> 4; Yaman, 2012.

URL 2 "1923-1950 Yılları Arasında Gerçekleşen Genel Seçimler". Erişim Tarihi: 01 Eylül 2020. <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/1923-2011-mvsecimleri-tuik.pdf>.

URL 3 "1938-1950 Yılları Arasında Görev Alan Hükümetler". Erişim Tarihi: 01 Eylül 2020. <http://www.netdata.com/netsite/8f03114e/hukumet-donemleri>.

Yaman, Yasa, Zeynep. Ankara Resim ve Heykel Müzesi. Ankara: T.C Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2012.

CULTURE AND ART EDUCATION IN GOVERNMENT POLICIES (1938-1950)

Alev ÇAKMAKOĞLU KURU

Ekin KAKAN

ABSTRACT

The declaration of the Republic on 29 October 1923 brought a social change; in addition to the management elements such as economy, economy, domestic and politics by the hand of governments, fields such as education and arts were also affected by this change. It is thought that the policies and practical efforts of the governments contribute significantly to the adaptation of the people to the process. It is known that many new institutions were opened between 1923-1945 when is called the one-party political system, to improve the education system and to support the arts and artists. In addition, various museums, Turkish Hearths and People's Houses hosted exhibitions. With the 1946 general election, the transition to a multi-party political system was experienced. After the 1950 general elections, officially multi-party political life was adopted. During 1950 government period ,economic policies came forward and although Turkey did not enter World War 2, it felt its negative effects ,especially on economic fields. It is thought that the process brought along different educational and cultural policies. In this direction, the aim of the this article is to discuss the education, culture and arts policies of governments in a period from 1938 to 1950; in this study,Turkey has been mentioned between the years 1938-1950, to summarize the topics , events happened between 1923-1950 have been handled chronologically, 1923-1950 general elections and the information about governments served between the years 1938-1950, have been visualised by charts. In conclusion,the programs of 10-19th Republic Governments have been tried to be evaluated, especially culture and art education.

Keywords: Republic period (1938-1950), government policies, culture, art education